

PER UNA CARGA DE LLENYA ⁽¹⁾

Los boscos pertanyents al monastir de Poblet eren inmensos. Bastará dir que comprenían las dilatadas valls que s'estenen desde l cim de las montanyas de Montblanch y de Rojals fins als límits de Prades, Vilanova y Valldara, tancantlos per la banda de baix los termes de Vimbodí y de la Espluga. Si imponents eran per l' extensió que agafavan, més imponents eran encara per la espessedat d' arbres y arbusts de tota mena que hi creixían, en termes que molts afraus eran gayre be verges dels raigs del sol y de las petjadas del home: tanta era sa ufanía.

D'allí eixiren los roures centenaris que en lo sígle xvi serviren pera entallar los magnífichs sillons ab esculpturats, respallers y doselets que decoravan lo chor; y de las abundants y ricas pedreras d'aquell bosch ne sortiren no sols las grandiosas fabricas del monastir, sino també los marbres y'ls jaspis que arreu escampats estavan per tots sos àmbits.

Avuy poca cosa, ben poca cosa 'n resta de tants y tants llegendaris roures y alsinas. La má foradada de la desamor-

(1) Forma part de la obra *Narracions de Poblet*.

tisació fentne bossins y venentlos á cara ó creu, per una part; y per l'altra la codícia del pagés, atent no més que á omplir los cups de brema y de vi 'ls cellers, acabaren ab aquella immensa riquesa forestal, ab dany evident de la comarca entera.

Aquellas montanyas avans tan cabelludas y foscas, hont semblava enmirallarshi la negra nuvolada, brollant arreu fonts abundosas que donavan vida y sava á las extensas hortas de tota la conca del riu Francolí, avuy semblan de lluny gegantinas y peladas calaveras, hont la vinya hi viu per forsa ab lo constant treball del home. Lo pámpol es la única clapa verda que en lo bon temps las abriga.

Mes si la actual generació no ha sabut, ó, millor dit, no ha volgut conservar aquella riquesa que sens cap esforç li donava la pródiga naturalesa, no podém dir lo mateix dels frares, que en tot temps se mostraren molt gelosos de llurs boscos. Degut á aquest esperit, per ells foren sempre un cau de disgustos; y desde la més remota antigüetat, lo monastir degué batallar sempre sostenint plets y més plets en totas las épocas ab las universitats limítrofes de Vimbodí, Espluga y Montblanch, que ja desde 'ls albors de la reconquesta pretengueren tenir més ó menys drets sobre 'ls tals boscos.

Aixís, per exemple, la vila de Vimbodí amparantse ab la carta de donació que pera poblarla li feu lo comte Ramon Berenguer, may desistí d'anarhi á fer llenya pletejant constantment aquell dret per espay de sigles.

En una inscripció del any 1460 que hi ha en lo clàustre del monastir, s'hi llegeix: «Aquí jau frare G. Tort, qui pera demanar justicia y per defenció del bosch de Poblet, por homens de Prades fou mort.»

Los vehins de la Espluga de dalt, se creyan tenir dret á cullir diariament una carga de llenya perduda, y 'ls de la Espluga de baix á «fer tots jorns ó cada dia dues càrregues de llenya en lo bosch de Poblet, é si los frares, monestir ó altres per ells los feyeu empaix, en tal cas los podia llevar la post del trestallador del molí de la vila situat prop de la font», que era propi del monastir; segons tot aixís se llegeix en los documents antics y llibres de cabrevacions de la referida vila.

Un dret consemblant pretenían tenir los de la vila de Montblanch, y l'exercían segons la tradició conta, més ab la condició de que al passar las càrregues de llenya pel devant del

monastir, havían de deixar lo tronch més gros que cada una contenía, lo qual sempre fou motiu de disputas entre dita universitat y lo referit monastir.

Un jorn baixava pel camí de Prades un montblanquí menant lo matxo carregat de llenya, y al esser devant de la porta forana de Poblet llensá de mala gana lo primer tronch que li vingué á má; lo qual vist per un dels monjos que allí estava, lo reconvingué pera que cumplís fidelment ab la consuetut establerta, y, negantshi lo de Montblach, se travaren de paraulas que degeneraren en fortas disputas, com á consecuencia de las quals fou aquell obligat á descarregar la llenya pera escullirse 'l frare lo tronch més gros de la carga.

Mentres lo monjo estava encorvat y ajupit á terra en tal ocupació, lo montblanquí, cego d'ira, brandant la destrál que per fer llenya en lo bast del matxo duya penjada, la dirigí ab tanta furia y certera sobre'l cap del frare, que allí mateix quedá cadáver en mitj d' un bassal de sanch.

Moltas foren las rancúnias y 'ls apassionaments que d' aquest fet se 'n seguiren, tant per part dels de Poblet com per part dels de Montblanch, bastant dir que en l' aula ó sala capitular del monastir poch temps després s' hi votava una constitució disposant que cap montblanquí pogués en lo successiu ingressar de monjo en lo monastir; mentres lo Concell y jurats de la Universitat de Montblanch, al saberho, reunits á só de campana, deliberavan que fos privada en tot temps la entrada á la vila dels monjos, donats, mossos y demás habitants de Poblet, encar que de pas anessin. Aixís es que quan tenían necessitat de trasladarse al Camp de Tarragona, al esser devant de Montblanch, deixant lo camí ral que per dins de la vila passava, trencavan per un camí morraler que 'n deyan dels Esmoladors y que hi ha encara á l' altra part del riu.

Desde llavors los fills exters ó *cabalés* com ne diuhen en la comarca, de las casas bonas de la referida vila, casi tots foren naturals de la Guardia dels Prats y altres llochs situats á curta distancia d' aquella.

¿Quina relació pot tenir la una cosa ab l' altra? se preguntarà 'l lector sens dupte.

Molt senzilla es la resposta. Com las familias acomodadas es ben sabut que sempre destinavan un dels fills externs al

servey de Deu, en alguna de las ordres religioses, essent tan proper com era lo monastir de Poblet y gosant de tanta fama, no volían véures privades de poderlos fer ingressar en aquell, y las mares se prenían la molestia de portar llurs fills al mon fora de casa seva, per deslliurarlos d'aquell *pecat original* que 'l monastir havia fulminat.

Aixís ho conta la tradició; y que deu tenir quelcom de fonament ho demostra la circumstancia d'estar molt arrelada en la vila de Montblanch, y que fins en lo present sigle algunas eran, segons diuen, las montblanquinas que en l'últim periodo d'embrás marxavan de la vila.

JAUME RAMON

LO SOPAR DEL MAL REY

POESIA PREMIADA EN LOS JOCHS FLORALS DE LLEYDA
DEL ANY DERRER

Pres á Fraga n' es l' Infant,
baix lo jou de la madrastra;
á Lleyda lo Senyor Rey
te Corts, de prou mala gana.
Per culpa dels catalans,
que son de la pell del diable,
te de dexar la muller,
te de véures sol á taula,
te d' anar d' assí d' allá
portant pres al de Viana,
perque aquells darrera seu
fa mesos, ab embaixadas,
volentlo ensenyá á ser just
com á Comte y com á pare,
desde Lleyda hasta Alcanyiz,
de Saragossa hasta Fraga,
de Fraga á Aytona y de nou
á Lleyda, ja may li callan

que ha mancat als juraments
y las lleys ha falsejadas,
que ha de respectar los furs
y ab lo fill te d' esmenarse.

Mes de Corts, de parlaments,
de consellers y embaixadas
pla se 'n riu... ¡Ja 's cansarán
si Deu vol, un dia ó altre!...
y si 's cansa primer ell
ó s' enfada la madrastra,
llavors, ¡ay dels catalans!
¡ay del Prímpcep de Viana,
«que allá hont va la ira del Rey,»
«no hi triga la mort pas gayre!»

Avuy, ab la rabia al cos
assentas aquest á taula.
De llinet adamascat
n' es lo parament; de plata
la vaixella, ab un croster
de ciselladuras guapas.
Dos canalobres d' or fí
ab vint candelas prisadas
y en la llar, del rehinós
boscall, l' amorosa flama,
donan llum y bon escalf
del vell palau en la sala;
y enfonzat en un silló
de brassos, folrat de grana,
los peus en brodat coixí,
de colzes demunt la taula
ab lo cap entre las mans,
quédas mut com una estátua.
En aixó ressona al lluny
lo crit vigilant del guayta:
corra al Rey per tot lo cos
una esgarrifor estranya...
Com som al cor del ivern
será lo fret, Deu me valga,
que 'l qu' es por, tot y fers' vell,
no la coneix pas encara.

Mes per aixó, fos aquí
sa muller, la Reyna Joana...
parlarían d' en Ferrán,
lo seu fill qu' ella tant ayma,
lo qui podría sé hereu
del trono, si disposava
promptc Deu Nostre Senyor
del Prímpece Carles de Viana,
en Ferrán sí qu' es bon fill!
no s' assembla de ré ab l' altre;
d' aquest n' está tot gojós
sentir que 'l nomena pare...
del de Viana solzament
vol serne lo Rey... y es massa:
si fins y tot ha malehit
lo jorn en que l' engendrava!
Ja té rahó sa muller,
ja té rahó la madrastra:
per bons Reys los castellans,
ell castellá no n' es gayre;
en Ferrán, gracias á Deu,
n' es de pare y n' es de mare.

Soná altre cop llunyadá
lo crit vigilant del guayta;
deixóndas lo Rey y veu
fumar lo repás á taula,
prop seu lo mestre dels cochs,
lo camarlench y los patges,
—Menja tú d' aixó primer.—
fa 'l Rey al coquer, senyantse,
mes sopte hasta 'l llabi 'l dit
aixecant, silenci mana.
—M' havia semblat que algú
á corre-cuyta muntava.
Ja pien lo drap de torcar,
ja la má al plataró allarga
y á la boca 'l primer mos
acosta, quan de la cambra
vehina arriba una veu,
que 'l mos dels dits li fa caure.

— ¡Senyor Rey! ¡Senyor Rey!... — ¿Qu' es aixó? fa aquest al qui entrava, servent d' ell, prou conegut, baldament difressat vaja.

— Cal que de Lleyda fugiu totseguit; ara com ara podeu, més després... — So 'l Rey y fugir!... — Sense tardansa.

— ¿Quí s' atreveix contra mi?

— Los Pahers y la Embaixada.

— ¡Ira de Deu!... — Ans de poch,

Lleyda entrarà en esta cambra;

ja son prop los cerverins,

també 'ls de Manresa avansan,

per tot móuse 'l sometent,

per tot las campanas brandan,

Barcelona dotze naus

ha manadas tirá á l' aygua,

y al portal lleva 'ls pendons

de Sant Jordi y Santa Eularia.

De Tortosa al Rosselló,

¡Visca 'l Prímpce! tothom clama;

Cabrerias, Rocabertis

y Pallars han pres las armas,

la Iglesia los beneheix,

los monastirs fan pregárias

y ve 'l Prímpce, resolt

á tot per lliurá al de Viana.

¡Fugiu, Senyor, mentre es temps,

fugiu, Senyor, sens tardansa!...

Mentres parla 'l missatger,

la color lo Rey mudava:

com una cera de por,

com una grana de rábia,

esquina lo torcamans,

rebat la copa argentada

y picantse ab los dos punys

al cap: — No soch rey, exclama...

Dolsa esposa del cor meu

¡oh dona meval ¡Oh ma Joana,

tu tens rahó! lo mal fill,
lo mal fill de tot es causa!
mes encara en poder meu
tínch l' Infant y, Deu me valga,
que á tenirlo d' entregar,
no se 'n gaudirán pas gayre!
—Al eixir jo de Sant Joan
per venir se preparavan.
—¡Qué he de fer!—Seguirme á mi.
—Aném!... y tot embossantse
en un tabart de burell
que 'l missatger li portava,
de Lleyda pels carrerons
dins la foscor amagavas
com puga fe 'l criminal
que de la Justicia escapa,
del mur dels predicadors
fins á la portella falsa,
per hont fuig, de nit, á peu
y tot sol, camí de Fraga,
clapint com un ca rabiós
ab tot un infern á l'ànima
y estrenyent dessobre 'l pit
lo punyal dels Trastamaras.

Feya una nit de Febrer
que de tant fosca espantava;
á sé 'l Rey quelcóm de bó,
moría á las quatre passas
y si no 'l rendeix lo fret,
que pot dirse talment talla,
quin volcá més espantós
deu recremar sas entranyas!
Si del fret no, del enuig
be li caldrá retornársen;
es vell y sens tastar res
tingué d' escapar de taula;
mes que sian curts moments
va per sentarse en un marge,
quan sent altre cop al lluny
lo crit vigilant del guayta;

fa un esforç y tira avant
barbotejant ab frisança:
—Es massa prop, massa prop;
cal guanyar forsa avantatge...—
De tant corravent com vá,
ell mateix se 'n admirava;
passa un' hora, duas, tres...
ara sí que ha de sentarse!
Cerca un roch... treu del tabart
un panelló que 's guardava
del sopar ¡ab quín dalé,
ab quín dalé va á menjársell!
Mes ¿qu' es aixó?... Lo brugit
que en l' arbreda mou l' oratge;
¡y de quín mal empassar
li ha fet lo mos, la basarda!
—Que 's tinga de veure aixís
un Rey d' Aragó!... Malhaja
cents voltas qui á tals extrems
m' ha dui!... com arribi á Fraga,
be me 'n sabré revenjar!—
De sopte una idea estranya
corprenlo... Per eix camí
també fa pochs anys passava
lo Comte d' Urgell, l' hereu
del trono qu' ell usurpa ara,
vensut, presoné', insultat...
per anar á morí' á Xátiva
de sas propias mans, las mans
que 'l ceptre avuy dia infaman...
Sona un lladruch .. Si fos cert
que de nit surten las ánimas!...
La d' en Jaume 'l Desdixat,
lo camí qu' ell segueix ara
prou lo conegué; com fou
son Calvari, ¡Deu me valga!
Ja li cau lo pa dels dits,
la suor son front amara,
se li dressan los cabells,
lo cor desbocat sent batre;

y al escorcollá' ab los ulls
la fosca, altre cop posavas
á corre, com del infern
mogut per la esperonada,
que no 'l deixa sossegar
fins que á la claror de l' auba,
veu alsarse al horitzó
las vellas torras de Fraga.

.
Del sopar d'aquella nit
no 'l Rey, l' Infant s' empatxava!...
¡Ja 'n dará son compte á Deu
de com va ser, la madrastra!

FRANCESCH UBACH y VINYETA

DE LA MASÍA À SITGES

Tant bon punt llustreja 'l dia,
y 'ls aucells van refilant
pels voltants de la masía,
també entono aquí mon cant;
perque dins tinch l' aymadeta,
que d' amor tendre 'm somriu,
y jo só com l' oreneta,
que vá y vé sovint del niu.

Niu d' amor, ferm com un roch
hont sols privan à moretas,
y á la orella, poch á poch,
referím nostres cosetas.
¡Qué bé 's passa allí 'l ratet!
¡Quan se gosa estant allí!
Fa molts anys que 'l niu es fet,
y ara 'm sembla qu' era ahí....

Mes avuy sortím del niu
perque Sitges fá sa festa;
puig segons programa diu
no hi ha festa com aquesta....
Desitjem pels sitgetans,
rius de pau, goig y ventura.

.
¡Un recort pera 'ls germans
que tením lluytant á Cuba.

F. HUGUET y MAINER

À LA POESÍA

¿Per qué 'm deixas, amiga, per qué 'm deixas
si lluny de tu m' acora greu dolor?
¿Cóm aspriva te mostres, de qué 't queixas
si jo 't doní la vida del amor?

Lo dols escalf de ton abrás sentía,
donavam joventut lo teu alé,
era la nit alegre com lo dia
y ab tu 'm trobava nit y dia á pler.

Torna, torna, germana benvolguda,
que de mos ulls la vida s' extingeix,
torna, torna á mon cor, dónam ajuda,
que l' esperit de pena defalleix.

Alegres pujarém dalt la montanya
y la eixida del sol contemplarém,
fins que al veure com en la mar se banya
á dintre la ciutat no tornarem.

Ensemps per praderías solitarias
tot removent la terra d' asseguts
petxinas trobarém de formas varias
que nos remembrarán los temps perduts.

Trescarém per vergers, fent rams flayrosos,
fins á trobar la flor del infinit
que mostrant sos emblemas misteriosos
encendrà en santa amor lo nostre pit.

Tu 'm contarás las gestas ab bell ayre,
perque las puga noblement cantar,
de damas qui morian de desayre,
de ninas qui vivían per aymar.

Pórtam lo teu davall, lo qui recorre
llest com sageta 'l blau del firmament,
lo qui al Cel puja y dins l' abís s' escorre
portat de lo seu vol omnipotent.

Anem d' un cel al altre y podrém veure
baix nostres peus auroras boreals,
y sobre daurats núvols podrém seure
essent nostras carrossas ideals.

Pórtam allí hont las ayguas se congelan,
allí hont arranca 'l llamp y romp lo tro,
allí hont lluytan los vents quan se rebelan,
allí hont nasqué dels ecos lo ressó.

Volém d' un pol al altre de la terra,
del mar baixém al fons si així te plau,
sabrém si 'ls reys marins se fan la guerra
y ahont de Faraó l' exércit jau.

Aném, aném al temple hont Deu habita
bells psalms com lo sant Rey per entonar,
que si ab tu lo meu númen ressucita
com ell devant de l' Arca vull ballar.

Pórtam allí hont te placia, sols que puga
eixir del meu mortal defalliment;
trist es lo mon, la vida fort feixuga
mes ¡ay! pitjó' es morir d' anyorament.

M' acaba 'l desconhort de ton desayre,
tórnam, tórnam ta noble inspiració,
déixam sentir de ta virtut la flayre
que jo sens ella no puch viure, no.

De tu m' enamorí ja en l' infantesa
y sempre més y més t' he anat aymant,
l' essencia veig en tu de la bellesa,
filla de Deu, com Ell tens lo semblant.

De los bens que 'm regale la fortuna,
lluny de tu, vida mia, ¿ qué 'n faré?
Las coronas dels Reys una per una
me las mir com las llosas d' un carner.

La que tu portas sí que m' enamora,
no pesa sobre 'l cap ni sobre 'l cor,
bella sens may marcirse no 's desflora
y brilla més que las de plata y or.

Al seu contacte al punt tot se fondria
lo gel que 'm paralisa per dissort.....
Cenyéíxmela un instant, aymada mía,
y ressucitaré d' aquesta mort.

VICTORIA PENYA D' AMER

*
* *

La lluminosa estela de la gloria
per lo cel de mon front parpellejava
com lo raig de la lluna
en lo bres de las onas columpiantse.

Armónica, suau, en amplex cercles,
semblant al ploure d' un estany las ayguas,
la veu del goig, lleugera,
per lo vuyt de mon cor se dilatava.

Un aroma sens nom, pur, tot essencia,
com l' alé del estiu al trench de l' auba,
prop de mí s' espargia
misatger d' altres mons aparentantme,

y en las regions etéreas, transparentas,
hont reposa tranquila la meva ánima,
per la primera volta
lo geni del somris hi aletejava.

Avuy, al esmentarho, melancólicas
per mon rostre las llágrimas devallan:

—«Io t' am!»... «Jo t' am» nos deyam...
Oh jornl... ¡que tinga sempre d' anyorarte!...

JOAN PONS Y MASSAVEU

POEMETS DE TOURGUENEFF

LA FI DEL MON (SOMNI)

VAIG somniar que m'estava en una senzilla masía del bell cor de Russia. Una gran cambra á peu plá ab tres finestras. Té las parets emblanquinadas; ni un moble. Devant la casa, nua plana inmensa, una del tot; en ajupintse gradualment se pert de vista. Demunt d'ella s'extén un cel descolorit com una cortina esblaymada.

No estich sol; hi ha á la cambra unas vint personas més. Tots gent qualsevol, senzillament vestida. Tots hi vagan silenciosos. May topan l'un ab l'altre, y, no obstant, no paran de mirar-se ab gran recel.

Cap d'ells sap perque 's troba en aqueixa casa, ni qui son los que hi ha ab ell. Regna en totas las caras una tristesa an-siosa. Tots, l'un després del altre, s'atansan á las finestras, mirant, mirant, com si esperessin quelcom qu'ha de venir de fora. Després tornan á vagar per allí, á lliscar com ombras.

Compareix no sé cóm un noy petitó, y ab una veu monótona y glassada, gemega casi sens parar: «¡Pare, pare, jo tinch por!» Aqueix gemech plorós m'apreta 'l cor; y fins jo

comenso á tenir por... De qué? Ni ho sé... Pero jo presento qu' una desgracia, una gran desgracia, va venint, va venint.

Ja 'l xicot torna á gemegar! Ah! si un pogués fugir d' aquí! Quin ayre més pesat, quina xafagor—quin desfici! Pero es impossible anársen Aqueix cel es com una mortalla!... Ni un alé d' ayre... Re 's mou... Es que fins l' ayre mateix s' haurá mort, donchs?

Totduna aquell noy petit salta á la finestra y crida ab la mateixa veu esferehida.

—Miréu, miréu! la terra s' ha esberlat!

—Cóm s' es esberlada?—

En efecte: adés, devant de la casa, hi havia una plana, y are 'ns trobém sobre 'l molló d' una montanya inmensa! L'horitzó ha caygut, ha fugit... y un avench negre, abrupte, xuclador, bada devant de la casa.

Tots corrém á las finestras: la basarda 'ns glassa 'ls cors.

—Mira, la desgracia, mírala—rondina 'l meu vehí.

Y heusaquí que tota la ratlla llunyana del horitzó comensa á móures, á aixecarse y abaixarse ab petites curvas arrodonidas é inquietas.

La mar! vam pensar tots alhora... Ay, que vé á engolirnos á tots... Mes... cóm podrá creixer y arribar fins aquí dalt?

Y per tant ella creix, s' enlayra d' una manera espantosa. Ja no son aquells mamellons isolats que 's mouhen; una sola ona, enorme, monstruosa, abarca de cap á cap l' horitzó. Vola... se 'ns tira demunt. Un torb geliu, tomballont per las tenebras la precedeix... Tot á son entorn tremola, y dins d' aquella espessedat negra que se 'ns vé á sobre s' hi amagá 'l terrabastall del llamp ab lo bram de sas mil golas de ferro!

Ah! quins bramuls, quina tanahor! Es la mateixa terra que gemega d' espant. Es sa propia fí, la fí de tot!

Lo noy llença 'l darrer xiscle... Vull aterrarme ab los meus companys; pero tots hem caygut ja aixafats, xuclats, negats, emportats per aquella onada negra com la tinta, glassada, braholadora...

Las tenebras... las tenebras eternas! ..

Y 'm desperto, gayre bé sens alé.

L' INSECTE (SOMNI)

Teníam las finestras obertas y dins d' aquella gran cambra me semblava que eram una vintena de personas.

Entre ellas, hi havia donas, nens y vells. Debatint tots un assumpto, cridavam y no 'ns enteníam.

De sobte, entra volant ab un soroll de xarrach un insecte que tindria al menys dos travessos de dit de llargada. Donà alguns toms per allí y s' arrapà á la paret.

Era 'l tal insecte per l' estil d' una mosca ó vespa; tenia 'l cos d' un ros brutench; d' igual color sas alas, amplas y dures; y vermells d' un roig de sanch son cap gros y cantallut y sas potas peludas y apartadas.

Aqueix burinot estrany, un cop á la paret, no parava de rodar lo cap, á dalt, á baix, d'un costat y altre; després se llansava de sobte á volar, y ab lo mateix brúgit de matraca s' entornava á la paret á comensar sos odiosos moviments de cap.

A tots nos feya fástich, por y fins basarda; may cap de nosaltres havia vist res semblant; tots cridavam: Trayeu aquest animalot... Tots l' embesíam ab lo mocador, de lluny, per por d' acostantshi, y quan lo fastigós burinot se deixava anar, reculavam involuntariament.

Sols un entre nosaltres, un jove esgroguehit, nos mirava tot parat. Arronsava las espatllas, somreya, y decididament no arribava á comprendre qué 'ns agafava, per qué estavam tan esverats.

Era l' únich que no veyá l' insecte, ni sentia 'l soroll amenaçador de sas alas.

Totduna, sembla que la terrible mosca fixa sobre ell los seus ullots... fuig de la paret, y llensantse al cap del jove, li pica al front, entre las cellas. Lo jove exhala un ¡ay! molt débil y cau mort.

L' espantosa bestia escapa desseguida, y fins llavors no vam comprendre qui era la que 'ns havia visitat.

LA NATURALESA (SOMNI)

Me trobava dins d'una inmensa sala subterrànea de volta altíssima. Tota ella estava banyada d'una llum igual, que semblava venir de sota terra.

Al bell mitj hi estava asseguda una matrona d'aspecte grandíós que duya un gran vestit vert. Ajegut lo cap en lo palmell de la mà, semblava tota meditosa.

Totseguit vaig creure que la tal dona era la Naturalesa, y, totduna m'entrà fret y s'apoderà de mí un temor reverenciós.

M'hi vaig atansar y saludantla ab respecte:

«Mare de tots, vaig dirli, en qué pensas? En los futurs destins de l'humanitat, potser? O potser en las condicions que li calen pera conseguir tota la perfecció y tota la felicitat possibles?»

La dona girá cap á mí lentament sos ulls sérios, penetrants y terribles; mitj badá 'ls llabis y vaig sentir una veu estrident com la de ferro contra ferro.

«Pensava en lo medi d'augmentar la forsa als muscles de las potas de la pussa, perque puga més fácilmente salvarse de la persecució de sos enemichs. L'equilibri entre l'atach y la defensa está romput; cal restablirlo.

—Cóm!—vaig gosar dir.—Y arel Aixó 't capfica? Es, per ventura, que 'ls homes no som tos fills preferits?

Boy ni arrugant las cellas:

—Tots los animals son fills meus—replicá ella.—Tots m'interessan igualment y 'ls extermino á tots per un igual.

—Peró... y 'l bé... y la rahó... y la justícia... vaig tornar á murmurar.

—Son paraulas humanas—exclamá la veu de ferro... Jo no conech ni 'l bé ni 'l mal. La vostra rahó no es pas la meua lley, y qué vol dir justícia? Jo que t'he dat la vida, te la pendré y la daré á d'altres, als cuchs de terra, á homens, tantseval. Tú, tot esperant, defénsat; no 'm busquis rahóns.

Jo anava á contradir; pero, la terra que 'm voltava va fer un bram sort que m' esporuguí...

Y 'm vaig despertar.

STCHI (SOPA AB COLS)

Una pagesa viuda acabava de perdre un fill de vint anys, lo més trevallador del poble.

La senyora del poble, havent sabut la desgracia de la viuda, va anar á visitarla al mateix dia del enterro, y la trobá á casa.

Dreta al mitj de l' *ixba*, devant de la taula, la pagesa, sens inmutarse, ab la má dreta, y molt tranquilament (l' esquerra li penjava inmóvil) pouhava del fons d' una olla fumada sa pobra sopa y l' anava xarrupant á culleradas.

Teníá la cara estirada y trista y 'ls ulls roigs é inflats; pero s' aguantava dreta y séria com á l' iglesia.

«Deu meu! pensá la senyora, pero cóm es possible que mengi en un moment aixís! ¡Quíns sentiments més grossers!»

Y 's recordá de com ella, anys enrera, havent perdut una nena de nou mesos, quedá tan afligida que deixá de llogarse un hermós *chalet* al voltants de San Petersbourg, y no 's mogué en tot l'estiu del poblet. Y aquella pagesa continuava endrapantse la sopa!

No podent més, á la fi esclamá la senyora:

«Déixamho dir, Tatia... estich parada! Es possible que no estimessis al teu fill? Y, sino,, cóm encara tens gana? Cóm te pots menjar aquesta sopa?

—He perdut lo meu apoyo—feu la pagesa, á poch á poch y escorréntseli cara avall las llágrimas. Prova que la meva fi s' acosta! M' han pres lo cap, deixantme viva! Pero s' ha de perdre per ventura aquesta sopa? Hi havíam posat sal.—

La senyora aslá las espatllas y 's retirá.

La sal á n' ella no li costava cara!

L' EGOISTA

Tot lo que cal per arribar á ser la plaga de una familia ho tenia ell.

Havia nascut fort y rich. Durant lo curs de sa llarga vida, sempre rich y ab bona salut, no va donar un qué dir. Procurá sempre no faltar ni de paraula ni d'obra.

Irreprotxablement honrat, y orgullós de tindre fama, n' embafava á tothom, als de casa, als amichs, als coneguts. Aquella honradesa era un capital del que 'n treya rédits usuraris. Li dava 'l dret d'esser implacable y de no fer sino 'l be prescrit, y ell era implacable, y si no feya 'l be era perquè 'l be prescrit no es pas lo be.

Devant de una perfecció tan exemplar, may s' havia ocupat sino de sí mateix.

Y s' indignava ab la major sinceritat si 'ls altres no 's prenián igual interés per ell.

No obstant, lo qu' es ell no 's tenia per egoista. Precisament l' egoisme y als egoistas no 'ls podia veure, los atacava sempre. Y 's comprén; l' egoisme d' altri feya nosa al seu.

No coneixentse cap flaqueza, no comprenia ni 'n perdonava cap dels altres. En general no comprenia res ni á ningú, perquè per tots cantons, per la dreta, per la esquerra, per dalt, per baix, per devant y per darrera estava rodejat de sí mateix.

Fins ni comprenia lo qué vol dir perdonar; puig, no haventse tingut de perdonar á sí mateix, per qué redimoni havia de perdonar als altres?

Ab aquest judici de sa propia conciencia, de son propi Deu, ell, aqueixa maravella, aquest fenomen de virtut, se posava la má al pit, alsava 'ls ulls al cel y ab veu clara y forta, exclamá: «Sí, jo só un home digne de respecte; jo só un home moral.»

Y aixó ho repetirá fins á morir, y ni allí, al llit de l' agonia, sentirá tremolar res en son cor de pedra, en aquell cor sens mácula ni senyal.

Ah, lletjor de la virtut contenta de sí mateixa, inflexible, comprada als encants, no ets casi més repulsiva que la franca lletjor del vici!

LLUYTARÈM SEMPRE

La coseta més insignificant, com pot canviar l'humor del home!

Un dia anava jo per un camí, entregat á caborias tristes. Fers pressentiments m'oprimían lo cor. La melangia s'apoderá de mí.

Aixeco 'l cap. Devant meu, entre dos renglas de pollan-cras, la carretera s'estenia al dret fil com lo vol d'una sageta.

Y á deu passas de mí, daurada pels resplandors del sol d'estiu, l'atravessava saltironant y fent ballar la cúa com un ventall tota una familia de pardals, contenta, ardida, sense por.

Un d'ells, sobretot lo vell, avansava ab una resolució en-diablada, un xich decantat de costat, lo pit endavant, piulant ab atreviment.

Y mentrestant, pels ayres anava gronxantse y dant voltas un esparver, preparantse sens dupte á devorar á aquell pinxet fatxenda.

Me vaig posar á riure y, esparvilantme, 'ls pensaments tristos se m'esvahiren arreu, recobrant lo coratje, l'ardiment y 'l goig de viure.

Y quan veuré que 'l meu esparver m'espia desde dalt... qué dimoni, seguiré lluytant!

¡QUE 'LS PENJEN!

—Era l'any 1805, poch ans d'Austerlitz, comensá mon vell amich. Lo meu regiment estava acuartelat á Moravia.

Se 'ns tenia prohibit severament inquietar als habitants, que ja 'ns miravan prou de mal ull per més aliats que fossim.

Jo tenia d'assistent un antich servidor de casa, anomenat Jegor, molt fíat y quiet. Y com que 'l coneixia de menut, lo tractava com á un amich.

Heusaquí que un dia sento al allotjament grans crits y planys; havían robat duas gallinas á la patrona y aquesta n'acusava al meu assistent. Ell se defensava y 'm treya per testimoni. ¡En Jegor Autamanof, un lladre, ell! Vaig dar á la patrona tota mena de seguretats sobre la probitat del meu assistent, pero aquella no 'm volia ni escoltar.

De cop, sentim al carrer gran trepitx de caballs: era que passava 'l general ab son estat major. Anava al pas xano xano, rebentat, cap moix, ab las xarretas caygudas al pit.

Lo veu la patrona, y ella que, saltantli al pas, s'agafa del estrep, cau de genollons, y tota desaforada, ab los cabells desfets, comensa á cridar, signant ab la mà al meu assistent:

—General, Vostra Excelencia: judíquins, defénsins, sálvins. Aqueix soldat m'ha robat.—

En Jegor s'estava al llindar de la casa, dret com una I, lo pit enfora, los talons tocantse, la gorra á la mà; y... ni un mot.

Es que la vista de tots aquells generals, parats devant d'ell al mitj del carrer, lo tenia torbat? O que, vejentse ja demunt la pedregada, s'havia quedat sense sentits? Lo cert es que 'l pobre Jegor seguia quadrat, inmóvil, batent parpellas, blanch com un llensol.

Lo general li pegá una mirada ferrenya y distreta y ab un regany grunyí: «Bé y qué?»

Pero en Jegor se manté ert é inmóvil, ensenyant las dents com un beneyt, en forma que, veyentlo de perfil, hauriau dit que reya.

Llavors lo general ordená bruscament: «Que 'l penjín.» Esperoná 'l cavall y continuá 'l camí, de primer al pas, després al gran trot. Tot l'estat major se llensá darrera d'ell. No més un ajudant, tombantse desde la sella, llensá una mirada á n'en Jegor.

Desobehir era impossible! Agafan á n'en Jegor pera durlo al suplici.

Ell se torna groch, crida duas vegadas tan fort com pot: «Ay, pares!... ¡pobres pares meus!» Y després murmura:

—Deu sap que no só jo!—

Y plorava amargament tot fentme adeu, y jo 'm desesperava!

—Jegor! Jegor! Cóm es que no has respost al general?

—Deu sap que no só jo—repetí 'l pobret plorant.

La patrona mateixa estava esglayada. May s' hauria esperat una ordre tant crudel. Y plorant y xisclant á sa vegada, comensá á suplicar á cada hu de nosaltres qu' estalviessim aquella mort, assegurantnos que ja havia trobat las gallinas, que ho explicaría tot.

Naturalment, tot aixó de res servía. Exigencias de la guerra, amich meu! La disciplina! La patrona plorava de bo y mellor.

En Jegor, á qui 'l capellá havia ja confessat, girantse cap á mí:

—Fassi 'l favor sa senyoria de dirli que no 's desesperi aixís, que ja l' he perdonada.—

Lo meu amich va repetir las derreras paraulas del seu assistent y murmurá:

«Pobre Jegor, era un colomet, un sant!»

Y una, darrera l' altra, li rodolaren las llágrimas cara avall.

¿QUÉ PENSARÉ?

Quan estaré á punt de morir, si puch pensar, ¿qué pensaré?

Pensaré en que no he aprofitat la vida, que se m' ha passat dormint, com un somni, sens haver sabut ni tastar los seus fruyts? Cóm! la mort aquí? Tan aviat! Impossible! Si encara no he tingut temps de fer res! Si totjust anava á fer alguna cosa!

Me recordaré del meu passat y 'm detindré á pensar en los pochs moments brillants que so tingut en vida, en los semblants é imatges que jo estimo?

O be se 'm reproduhirán á la memoria las meas malas

accions, y l'angoixa d'un remordiment tardá m' ofegarà, invadintme l' ànima? Pensaré en lo que m' espera més enllà del sepulcre y en si, en efecte, m' hi espera alguna cosa?

No... Me sembla que deuré procurar no pensar en res, y que deuré esforsarme en recordar una ximpleria qualsevol pera apartar la meva atenció de las tenebras amenassadoras que negrejan devant meu.

Una vegada vaig veure un agonitzant, que no feya sino planyers de que no li volguessen dar avellanas torradas. Y sols allí, al fons dels seus ulls ja entelats, mentres rondinava aixís, pernebatia y tremolava un no sé qué, com ala trencada d'un auell ferit de mort.

NARCÍS OLLER

LO PIRINEU A LLEYDA ⁽¹⁾

(AB MOTIU DE LA APROBACIÓ DEL FERRO-CARRIL DEL
NOGUERA - PALLARESA)

Véusela bella, altiva y somiosa;
en la riba del Sícoris s' asseu;
son front nevat cengeix corona hermosa,
ofrena que li fá si n' es sa esposa
enamorat l' altívol Pirineu.

¡Recolzada ab sa vista cóm somía!
¿qué somiará l' aymada sinó amor?
en sos ulls blaus l' aymat s' hi axtassía
robanthi en ells un cel sa fantasía
y d' amor un Eden son verge cor.

En dols col-loqui 'l jorn del maridatge,
se dirán mots com rajolins de mel:
—Ans que 'm pujes presents de nuviatge,
Ilerda bella, en ton ferreny carruatge,
escolta—exclamará mirant al cel:

(1) Poesía premiada en los Jochs Florals de Lleyda del any darrer.

—Aquí per tu, si estar vols en ma altura,
tinch de granit y marbre extens palau;
quan passa á Occident lo sol s' hi atura
per mirar d'est alcássar la hermosura
que té per brillant sostre lo cel blau.

Tinch per tos ulls, si 't plau, Ilerda aymada,
un rich balcó que arriba al cel blavís
que espurnejat veurás per la estelada;
y amunt, amunt si endressas ta mirada
hi veurás los cancells del paradís.

Per sobre de mon front veurás boyrinas,
barquitxons que creuhan l' ampla mar:
més avall, en ma falda, fent joguinas
las áligas reposan, com gavinas,
no poguent á mos cims d' un vol pujar.

Mos cims ribetejats tinch gayre gayre
de garlandas de flors per lo teu front,
de rosas y clavells que bressa l' ayre
y bressantse esbadían dolsa flayre
que embauma cims y valls y abim pregon.

Si música n' anyoras tinch niadas
de merlas, cadeneras, rossinyols
qu' enlayran sas melosas refiladas;
assaboreix sas célicas posadas
puig en terra n' ourás cántich més dols;

y al grat ressó d' est himne tas parpellas,
com ángel que 'l vol plega, se clourán
y vetllarán ta son las fadas bellas
en cambra de dosser de mils d' estrelles,
hont en somnis d' amor te bressarán.

Tinch en mos cims d' altívola grandesa
cents estanyols de pur y rich argent,
fonedissos miralls per ta bellesa
hont la lluna s' hi mira, 'l sol los besa
bon punt en carro d' or munta en Orient.

Si 't toqués ab sos raigs l' astre del dia
tinch per ton cap ombrel-la de verdor;
entre olímpichs abets y altius pins tría,
si 't semblan xichs uns altres te 'n duría
per ferte 'n present digne de ton cor.

Com fils d' argent s' escorren á ta plana
rius y fonts que hi destrían mon tresor;
ans que l' Ebro 'ls engulli ab fúria insana
te 'n farás rich collar, com de sultana,
d' eixos brins argentats y arenas d' or.

¿T' agrada mon present, bella regina,
com un somni del cel, candi y florit?
per mantell d' esposada una boyrina
te duré, com un vel de glassa fina
per mans de fadas cándidas teixit...

Endressa á mí 'l motor ferro-viari
en retorn d' eix present rich y nuviat;
com morts que altre cop surten del ossari
mos pobles llensarán lo trist sudari
per mirar sa vinguda triomfal.

AGUSTÍ PUYOL Y LAFONT, PBRE.

RECORT

Anavam al aplech. Lo jorn naixía,
besava nostras fonts la llum del auba,
la fresca del matí, que 'l cap revifa,
omplía 'ls cors de benestar y calma.
Anavam xiuxejant y de parella,
com los moixons que l' ample espay creuhavan.
Junt á las tápias del fossar del poble
s' enterbolí ta cándida mirada,
y agafantme pe 'l bras—*Vina*—'m diguéres—
—«*que avuy just fa quatre anys vam enterrarla.*»—

.
Trencárem de camí, mentres la colla
vinya á través pujava la montanya,
festosos ells y enjogassadas ellas,
plens los cistells y plenas las senallas.

.
Férem via al fossar, allí hont per sempre
en santa pau y quietut descansa
la qui va darte 'l ser. La freda reixa
va privarnos lo pas, no la pregària
que dels llabis eixia tremolosa
com invisible incens surtit de l' ànima.

¡Quín moment fou aquell! La melangia
humitejá mos ulls ab tendras llágrimas
y als nostres cors que al unissó esbategan
els punyiren antigas remembransas.

.
No ho dubtis, vida meva, des la Gloria
van contemplar 'ns aquella matinada,
y ta mareta y tot va benehirnos
veyentnos junts y á frech á frech las galdas.
¡Potser de goig s' estremirá en la fossa
al cumplirse en lo fons sas esperansas!

J. HERP

ENTRADA DE FOSCH

Lo sol s' ha post: darrera la montanya
grogueja l' horitzont;
la nit s' estén: damunt de l' erta platja
s' estrella sa negror.

Tot va callant. Lo salze entre la fosca,
brandeja silenciós;
dessota cada fulla, dalt de l' arbre,
las moscas prenen joch.

Magestuosament, dretras las banyas,
la closca de gayró,
crusa 'l cargol passions y maresselvas
tot babejant sas flors.

L' aranya á baix y á dalt teixeix y fila
y ho entrenyina tot;
jay del insecte que ensomiat travessi
buscant joch per' quets volts!

Tot va callant, tot dorm. Las lluhernetas
fan la ronda al entorn;
y en tant lo grill, plegant sas llargas serras,
renova sa cansó.

APELES MESTRES

LO SOMBRERO DE COPA

Fa algun temps que en un dels periódichs locals varem llegir que 's tractava en lo mon elegant de suprimir lo sombrero de copa, per incómodo en los carrers, iglesias, teatros, reunions y per tot, porque las més de las vegas un no sap qué fer d' aquella baluerna y l' embrassa á més no poder.

L' idea 'ns semblá magnífica, en quant á comoditat; pero los que contém ja las set creus y la torna, y havém assistit als bons temps del sombrero de copa, sentírem en nostre cor una tristesa, com lo que 's despedeix d' un amich antich y de tots los recorts de la nostra juvenesa y d' aquells temps de l' antiga cortesia catalana, que no van per camí de tornar; porque 'l sombrero de copa simbolisa en nostra Catalunya unas costums que per dissort nostra 's van perdent.

Molts observarán que 'l vestit no influeix en la educació de la persona y en sos modals.

Donchs nosaltres sostindrém á peu y á cavall que aqueix es lo principal sino 'l tot, que guía al jove desde petit fins á la vellesa.

Aixís pretendrém probarho, y fer veure la diferencia de costums, que ja comensavan després de treure al nen lo vestit

de calsar y posarli per primera vegada lo que'n deyan las calsas en nostres temps.

Unas calsetas y una bruseta era 'l nostre vestit de nen, pero la bruseta anava cenyida al cos per un cinturón de cuyro ó be de xarol, cordat al devant per una civella d' acer ó daurada.

Una gorreta d'escocés, posada sobre nostres cabells llarchs, feya que 'l nen semblés un petit patge de la Edat mitja.

Venía la edat d' anar al colegi, ja no á primeras lletras, y llavors lo vestit cambiava, y un jequet de panyo blau fosch, cenyit, ó be ab ermilla, aquell ab botons daurats, era 'l nostre vestit, portant una gorreta inglesa ab un galó d' or.

Lo pantalon variava, essent al hivern de panyo y al estiu de tela crua per diari, y, pera mudar, blanch, portant nosaltres los cabells tallats, ab clenxa, fins que vingué la moda del romanticisme, que 's portaren un poch llarchs, formant un bucle tot al voltant del cap, com se veu en las pinturas dels segles mitjos.

Venía 'l temps en que d' un infant se 'n feya un jovenet, y que 'l gech curt descobríá unas formas ja massa marcadas, y que 'l pel muixí negrejava demunt dels llavis del que fou un nen.

Llavors lo trajo mudava enterament, y 'l jovenet vestía d' home, quin vestit també ab més ó menos elegancia, lo vestían lo seu papá y 'l seu avi, y venía 'l sombrero de copa, que 'l portava per tot dia, porque no se 'n usava d' altre, desde 'l noble senyor fins al dependent d' escriptori y estudiants de totes las carreras, menestrals d' oficis lluhits, y tothom que no havia de fer un ofici mecánich pera guanyarse la vida.

Lo trajo nostre era per diari una levita negra, cordada ó ab armilla, pantalon ab travas de color ó negres, corbata de llás, que nosaltres mateixos lo feyam, mudant lo pantalon al estiu, que en lloch de ser de panyo era de fil, y pera vestir blanch.

Mudava també 'l sombrero que al hivern era de pelfa negra, y al estiu de castor blanch, mudant lo sentit del color, segons era 'l jove, porque si era moreno triava un color café ab llet, clar, y si era blanch y ros color de perla.

Llavors vingué la moda dels bigotis, que nostres pares no

'ls portavan, y á causa d' anar á la milícia, tothom que tingué mostatxo se 'l deixá.

Per anar mitj mudats los joves portavan una casaca blava, verda, ó marró, ab botons daurats y ermilla blanca ó groga, de piqué, ab corbata clara ó bé ab una xalina ab una agulla de pedrería.

Per vestir anavam com van avuy los joves per assistir á un ball: frach, pantalon y ermilla negres, ó aquesta blanca y corbata blanca ó negra.

Aixís nos passejavam per la Rambla ó Muralla del mar, en dias de festa, assistíam á bateigs, enterros y visitas, portant guants blanchs ó canya, segons era més ó menos d' etiqueta la persona que anavam á veure.

Al hivern duyam una mena de levita forrada, no negra sino de color blau ó marró, la qual, cordada, s'anomenava paletot, un sobretodo com ara y rarament capa, la qual havia tant passat de moda que no 'n duyan més que 'ls vells.

Los jornalers portavan gechs curts, gorras planas ab visera, que las anomenavan catxutxas, y 'ls d' oficis menos lluhits barretina, com los pagesos, y may brusa, porque deyan que feya carreter francés.

Quan los milicianos armaren lo batalló dit de la brusa, hi aná á allistarse *lo millor de cada casa*.

Fins als anys 1843 y 45, subsistí aqueixa moda, y llavors comensá á compareixer la americana y 'l sombrero baix, anomenat per despreci bolet ú hongo.

—¿Hont vas vestit ab aqueix gech llarch que semblas un majordom d' una casa bona?—déyam burlantnos de la americana 'ls joves d' alashoras que no arribarem may á rebaixar-nos fins á vestir aquell trajo.

—Y á tú qui t' ha enganyat posante al cap aqueix barret de pagés mallorquí?—afegíam rihentnos del que portava hongo.

Pero la moda pogué més que las preocupacions de la antiga etiqueta catalana, y, malgrat lo bon pareixer, tranzigírem ab lo gech llarch dels majordoms, y ab lo barret del pagés mallorquí, y aquí estém en nostras vellesas, vestint ab resignació la americana, y cubrint nostres caps blanchs ab lo sombrero baix, mirant que 'l masover, l'aprenent de casa, los jor-

nalers, y fins l'escombrariayre, y, lo que es pitjor, lo butxí de Barcelona, vesteix igual que nosaltres.

Ab lo sombrero de copa s'han perdut en part las bonas costums. Avuy tothom vesteix aixís mateix, pero també ab aqueixa democracia tothom ha oblidat part de la educació que rebé de sos pares, y joves y altres que no son joves se permeten certas espressions y accions molt ajenas de la posició que ocupan al món.

Es veritat que aqueix excés de democracia's deu á tanta fortuna improvisada, y que un que ahir anava ab espartenyas avuy día va en cotxe, y que la fortuna s'improvisa y la educació no; pero de tots modos nos havém democratísat tots massa.

Ab sombrero de copa ningú hauría entrat á cap taberna; ab sombrero baix y americana, hi entra tothom.

Las senyoras tingueren més bon sentit que nosaltres, y no cambiaren son vestit. Sombrero y mantellina portavan las nostras avias, mares y esposas, y sombrero y mantellina usan avuy las nostras fillas y netas.

Es veritat que las modistas, cambreras y fins las venedoras de la plassa avuy vesteixen com ellas; pero aixó es molt diferent. La criada, la obrera se n'ha pujat fins á la senyora, pero may la senyora ha baixat com havém fet nosaltres fins á la criada y la obrera. Per aixó las senyoras han conservat la educació que reberen, y nosaltres, malgrat no volerho, la hem oblidada massa. Hem nivellat las classes, y per aixó 'ns doném vergonya de portar sombrero de copa.

Moltas familias de bona educació, al veure tanta democracia, pera diferenciarse, determinaren deixar nostre llenguatge y parlar en castellá en familia y fins en societat, porque per dissort nostra no mancá qui fes gala de llenguatge més que vulgar pera donarse ayres de bon catalá, pero com no manca qui ha vist la verdadera educació catalana, ha cregut que no hi havia necessitat de canviar nostre idioma, porque pera parlar en bon catalá, no's necessita apéndrel en las cuadras de las fábricas ni á la platja de Barcelona.

LA FI D' UN POBLE

PREMIADA EN LOS JOCHS FLORALS DE LLEYDA DEL ANY DARRER

Per fi 'l capdill caygué, la Lloba fera
unglas y dents posá sobre 'l cadavre
y al vent llensá sas carns en tant glatían
los negres corbs batent sas amplas alas.

¡Lo romá 'ns ha trahit, guerra sens treva!
¡ha mort, ha mort! los lussitans cridavan
y 'l ressó, lluny, molt lluny, trist, responía:
¡ha mort, ha mort! per concas y per planas.

«Guerra al poder de Roma, baix sa petja
los ibers masegats, cerquém venjansa,
primer que 'l jou d' esclaus, ferro y foguera
molt primer que romans, morí la rassa.

Nostre bras es per tu, feresta Iberia,
los coltells cercan carn pera clavar-se,
avans que esclavitut, morím á l' una,
cos contra cos, espasa contra espasa.»

La Lloba s' arquejá; d' entre las urpas
li fugía 'l botí que cobejava,

un ronch potent feu trontollar la terra
y totduna 's trobá enfront de Numancia.

¡A terra la ciutat! las catapultas
com máquina infernal, pedras llansavan
que al rebotre en los murs, queyan á trossos
semblant de runa los carrers y plassas;
brunsían las sagetas voladoras
á dins lo cos dels sitiats clavantse
que á terra queyan, aixecant la destra
al crit de llibertat y de venjansa.

¡A terra la ciutat! Pompéu, Calpurni,
Popili, Lenas y Filó cridavan;
já terra la ciutat! mes ayl, glatía
dins de sos murs l' aspiració geganta
d' un poble que ha viscut lliure, com viuen
lliures al cim d' un penyalar las áligas.

.

S' ha ennuvolat lo cel, lo tró rodola,
lo jorn vesteix de dol ¡trista diadal
los corbs creuhan l' espay, xisclan, s' allunyan
cercant l' inmens carner ahont jau la patria.

Be prou que 'l trobarán, ays d' agonía,
imprecacions, renechs, horrors, carnatge
y sanch per tot arreu, ferits que cridan,
mares besant als fills de sas entranyas,
cadavres ja glassats; nobles esposas
lluytant ab son espós dalt las murallas,
vells ja retuts que encara 'l ferro aixecan
cercant lo vil romá y ab ell, venjansa;
infants abandonats sota la runa,
cossos erts y ensagnats sens sepultarse.
fedor de sanch que 'l negre espay apesta,
desolació y horror, miseria y rábia...
mes ¡enrera tothom! qui exiranger sia,
mentres visca un ibér, no entra á Numancia.

Escipió l' africá, ¡rendició! crida,
¡jamay! respón Alur dins de la plassa
y ells ab ells se trossejan ab las unglas,
devoran las carns fredas dels cadavres
y s' esqueixan los pits mares y esposas

per dar beure als guerrers que sedents cauen.

Rendició altra vegada 'l romá crida;
¡jamay! respón l' espectre de Numancia,
flestoma Escipió y á dins flamejan
fogueras que 's cargolàn y s' enlayran.

• • • • •
Perdut resta ja tot; la inmensa fossa
ja s' ha badat al fi, manca 'l cadavre;
y mares ab sos fills clavantse 'l ferro:
¡jamay de Roma, llibertat! esclaman:
y esposos á sa esposa entre sos brassos
estrenyen lo seu cos fins ofegarlas
y germans ab germans somrihents se matan
als crits de ¡llibertat! y de ¡Numancia!,
y es en va que las reixas forgi Roma,
dels pelendons, ni un sol hi anirá á caure,
que al cor de la foguera tots se llenzan
que 'ls besa amorosida, cargolantse.

• • • • •
Lo núvol s' ha esboyrat, lo tró s' allunya
y s' acostan los corbs; fuman encara
calsinats los cadavres, y l' incendi
ja es amo dels carrers y de las plassas.
Las portas han caygut. Entra la Lloba
y al costat Escipió, glatint de rábia;
Roma ha vensut, los seus augurs entonan
un himne de triomf als Deus que l' aydan;
y al vol del Capitoli s' hi agombola
l' odi d' un poble que ha caygut matantse.

Roma ha vensut; ¡qu' es trista sa victoria!
los seus sayons contemplan á Numancia
y escoltan encar lluny, perdut pels boscos,
com ressó misteriós que fa basarda:
¡primer que 'l jou d' esclau, ferro y foguera!
¡molt primer que romans, morí la rassa!

¡MONTSERRAT!

A vostre palau, María,
pují, lo cor ple de goig,
d'esperansa falaguera,
d'ensomnis d' un altre mon.

Veyent de lluny eixas rocas
qu' en desordre grandíós
se desplegan, com las runas
de Babel, diguí molts cops:
¿quán pujaré, Mare mía,
Senyora de mon amor,
á besar vostras mans bellas
enmorenidas pel sol,
á ohir de l' escolanía
lo Virolay amorós,
á sentir la Salve santa
que porta bálsam al cor?
Moreneta de la serra,
¿quán volaré á ton redós?

Jo os vey a rocas altivas,
inmóviles en l' horitzó
com fantasmas llunyadanas,
com núvols d' etern repós,
com las portas de la gloria
obertas per sant favor;
un gran desitj me punyía
de pujar á vostre front
per veure tota una patria
dalt d' aquells singles pregons
y 'l cel inmens que blaveja
arranat ab ells... ¡oh goig,
com hi anirían mos somnis,
com esbart de papallons!

Jo pují la serralada
mogut per un dols amor,
jo volí per las alturas
ab un vol fantasiós,
lo fort batech de las alas
lo sentía dins mon cor;
semblava lo vol de l' ánima
vers al tálam del Espós...
¡qué 'n somihí de venturas
ben llunyanas d' aquest mon!...
Mes quan en somnis de gloria
m' acostavan al Senyor,
á un derruit ermitatje
girava mos ulls, plorós.

Y 't vegí, Verge, en lo Temple
voltada de tos devots,
los cirials y las llantias
donavan trista claror,
boyras d' encens s' apinyavan
á Tú, que ab esguart hermós,
serena y encisadora
brillavas en la foscó.
Los monjos, y escolanía
cantavan la *Salve*, á chor...

Y jo Salve, també 't deya,
Regina dels pecadors,
Mare de misericordia,
vida, esperansa, dolsor...

María, Verge María
Mare del amor hermós,
de las flors d' aquesta terra
l' aroma no 'm cova prou;
jo t' olori, flor eterna
del jardí del Creador;
y des llavoras, sospiro
per olorate mil cops.
Las rocas de la montanya
par que dibuixan ton nom,
mon desitj també 'l dibuixa
d' aquests llums en la foscó
¿quán pujaré á refilarlo
ab ton seráfich estol?

Adeu, mare, com las boyras,
que 't veïllan per la tardor,
avuy infernal fumera,
vol cubrir ton rostre hermós,
mes las boyras ja s' allunyan
fosas pel sol del amor.
Adeu, gentil moreneta,
devant teu y de genolls
jo 't prego que may me deixes,
guarda, guarda lo meu cor,
lo meu cor que tant t' estima
la joventut sent aprop,
la mar del mon ja s' acosta
y m' m' esglaya sa maror.

De vostre palau, María,
baixí, lo cor ple de goig,
d' esperansa falaguera,
d' ensomnis d' un altre mon.

L' AURENETA MALALTA

ALEGORÍA

¡Quant trista es la jornada
que emprén ajamolida l' aureneta!
Se 'n va tant contristada
que apenas la pobreta
ab gran esforços pot bellugar l' aleta.

Emprén lo llarch rumiatge
volant sobre la mar pregona, inmensa;
se 'n va al país salvatge,
y á tremolar comensa
com la fulla esgroguida que 'l vent llença.

«¡Hont vaig—diu conmoguda—
tantsols l' instint natal enllá me guía:
mes ¡ay! que estich perduda
y jo salvám voldría:
si un arbre sech tantost jo n' assolía!

»¡Adeu masía hermosa!
voltadeta de flors y enmirallada

per gorch de la resclosa,
jadeu! may més tornada
seré á ta sombra fresca y regalada!

»Ma niuerada bella
al ráfach del teulat se sostenía;
de jorn, ab ma parella
cent cops 'nava y venía;
de nit, ab mos fillets m' hi encodormía.

»¡Recorts plens de puresa!
¡inagotable font de l' alegría!
¡d' amor la flama encesa
jocada en tu hi sentía,
oh niu escrostissat de pedrería!»

»¡Oh romanins flayrosos
que ab vostre olor mon pit s' afalagava!
¡oh riuerals blavosos
que aletejant rondava
des que naxía 'l sol fins que tombava.

»L' adeu postrer us dona
malastruga y cansada l' aureneta;
puig ja pérfida l' ona
me detura l' aleta
y bramullant apar que 'm diu ¡pobreta!

»Ja tinch l' esma perduda;
mon vol la cel escup, y 'l mar lo crida
y 'm diu que hi tinch cabuda...
¡Adeu, la meva vida!
jadeu plahers del mon, tots sou mentida!»

RAMON MASIFERN

BON VIATJE...

Ja l' avia es molt vella,
molt vella y malalta;
sos nets y sas netas,
tot fentli companya,
li demanan sempre
que 'ls conte rondallas;
iy qué ha de fer ella,
si aquesta es sa tasca
y 's troba tant trista
soleta en sa cambra?

«Aixó era y no era.....
bon viatge fassa
la cadarnera». (1)

Se conta d' un home
que totes las festas
tenía la mánia
d' anar de cassera;
carregat de gavias,
de besch y de telas
avans de trench d' alba

(1) Rescobla ab que s' acostuma á comensar los cuentos á la isla de Mallorca.

en son lloch ja era.
 Per reclam tenia
 una cadarnera,
 cantava..... cantava
 com jove, essent vella.
 Un senyor ricatxo
 per ell va volguerla,
 y d' or una gavia
 li feu fer expressa.
 Al véures tant sola,
 la pobre aucelleta,
 ja no refilava
 com avans, y 's veyia
 poch poquet qu' anava
 morint de tristesa
 —¡que 'ls aucells, á voltas,
 també tenen penas!—
 y al fons de la gavia
 la van trobá' extesa. .

.

Al esser en aquest punt,
 l' avia per tres cops badalla
 y mor, com morí l' aucell
 tancat dintre de la gavia,
 y en va los infants esperan
 que s' acabe la rondalla,
 repetint tots á la una,
 com si fos una pregaria:

«¡Aixó era y no era.....
 bon viatge fassa
 la cadarnera!»

PERE VILA y GIBERT

INTIMA

¡Prou qu' ho sentía que 'l cor m' ho deya
que hi tornaríam al seu costat!

¡Tantas anyadas que no la veyá
la *Moreneta* de Montserrat!

¡Tants anys!... Dels días de juvenesa...
de la vesprada d'aquell jorn trist
que per ser monja marxá d'Olesa
la que un temps era tot mon encís.

¡Y quina tardel!—L' hivern venía...
prop teu, oh Verge. ¡qué poca gent!...
ni llums ni cántichs... no més s' oía
pujant dels boscos la veu del vent.—

Peró tot muda; y avuy s' aixampla,
sols al mirarte, mon cor sens dol;
y com may trobo ton cel tan ample,
tot net de núvols, tot plé de sol.

Com may ta casa bonica miro;
y quan trepitjo ton camaril
m'apar qu' un ayre millor respiro
y 'ls olors sento de tot l' Abril.

Pau y alegría tinch á ta vora
com en la terra may ne tinguí,
que 'l cor que 't prega de ré' s' anyora
ni en lloch se troba bé com aquí.

¡Sempre hi sería dalt de ta serra!
¡May me 'n mouría del teu costat,
que no m' agrada res á la terra
com la montanya de Montserrat

F. BARTRINA

